

APEC

HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN

PTS. NGUYỄN PHÚ TỰ

I. TÍNH TẤT YẾU HÌNH THÀNH APEC

Hai thập kỷ trước đây ý tưởng về sự cần thiết về một hợp tác kinh tế có hiệu quả khu vực Thái Bình Dương đã xuất hiện, song bối cảnh kinh tế thế giới ở thời điểm này không thuận lợi bởi đại đa số các quốc gia đang thực thi "chính sách kinh tế đóng", chiến tranh lạnh đang ở đỉnh cao, bầu không khí chính trị trong khu vực căng thẳng, với những quan điểm chính trị khác biệt. Cuối thập niên 80 đầu thập niên 90 tình hình chính trị, kinh tế thế giới có những chuyển biến: chiến tranh lạnh kết thúc, sau một thời kỳ suy thoái kinh tế thế giới bắt đầu phục hồi, xu thế quốc tế hóa kinh tế - xã hội trên toàn cầu ngày càng biểu hiện rõ nét với những xu hướng toàn cầu hóa, khu vực hóa, tập đoàn hóa, liên kết đa khu vực bắt đầu xuất hiện và phát triển với một tốc độ vũ bão. Làn gió liên kết đã cuốn qua năm châu, bốn bể với sự ra đời của những tổ chức liên kết mới như: LAFTA, NAFTA, TAFTA (Khu mậu dịch tự do xuyên đại Tây Dương - Trans - Atlantic Free Trade Agreement); EU v.v... Trong một thế giới mới với những liên kết năng động, chặt chẽ là một động lực to lớn thúc đẩy các quốc gia trong khu vực gạt bỏ những lợi ích riêng tư trước mắt cùng nhau hợp tác và hướng tới sự phát triển trong tương lai bằng chính nỗ lực của mình. Sau 10 tháng chuẩn bị, tháng 11 năm 1989 tại Canberra (Úc) hội nghị cấp bộ trưởng đầu tiên của APEC (Asia Pacific Economic Cooperation) đã nhóm họp. Đây là dấu mốc quan trọng đưa quan hệ hợp tác khu vực tới một thời kỳ mới trên cơ sở các nguyên tắc đã thống nhất trong hội nghị lần thứ I.

- APEC là một diễn đàn đối thoại các vấn đề kinh tế khu vực.

- APEC là một tổ chức hợp tác kinh tế hướng ngoại (Outward looking Economic Cooperation), không khép kín (Open-ended), không hạn chế số thành viên.

- Tự do hóa thương mại

So với các tổ chức khu vực khác

trên thế giới, APEC là một tổ chức còn non trẻ song với tiềm lực về kinh tế, sự năng động, nhạy bén của các nước thành viên, APEC đã trưởng thành nhanh chóng cả về cơ chế lẫn nội dung hoạt động. Nếu trong hội nghị lần thứ I APEC được coi như là một diễn đàn kinh tế cấp chính phủ châu Á - Thái Bình Dương thì thông qua các hội nghị cấp bộ trưởng (ngoại giao hay kinh tế) hợp thường niên vào tháng 11 hàng năm luân phiên tại các nước thành viên, chứng tỏ mức độ liên kết ngày càng chặt chẽ hơn. Nội dung hoạt động của APEC đang dần trở nên phong phú hơn nhằm tập hợp thông tin, nghiên cứu và đối thoại về chính sách phát triển, mở rộng đầu tư, thương mại, hợp tác năng lượng, vận tải và du lịch, bảo vệ tài nguyên. Với những nỗ lực nhằm tăng cường hợp tác chặt chẽ hơn nữa, các thành viên APEC đã thông qua "Tuyên bố về khuôn khổ thương mại và kế hoạch hành động" tại Seattle (Mỹ) năm

1993. Một năm sau, tháng 11 năm 1994, hội nghị lần thứ 6 được tổ chức tại Bogor (Indonesia) một tuyên bố quan trọng gồm ba điểm lớn đã được các thành viên thông qua:

• Thứ nhất: tự do mậu dịch, bãi bỏ hàng rào thuế quan chậm nhất vào năm 2010 đối với các nước phát triển và năm 2020 với các nước đang phát triển.

• Thứ hai: đề ra các biện pháp kích thích hoạt động mậu dịch và đầu tư.

• Thứ ba: đẩy mạnh hợp tác và kiểm tra công nghệ, phát triển các xí nghiệp vừa và nhỏ, nghiên cứu kỹ thuật công nghệ và năng lượng nhằm tạo điều kiện cho các nước đang phát triển nhanh chóng hoàn tất công nghiệp hóa có điều kiện thực thi các chương trình hợp tác khu vực, cùng giải quyết các vấn đề mới về năng lượng, môi trường nhằm tiến tới một khu vực phát triển bền vững.

CÁC CHỈ TIÊU KINH TẾ CƠ BẢN CỦA 18 THÀNH VIÊN APEC

Các nước thành viên	Dân số (triệu người)	Diện tích (Km ²)	GDP (tỷ USD)	Xuất khẩu (tỷ USD)	GNP/người (USD)	Dự trữ ngoại tệ (tỷ USD)
Hoa Kỳ	263,4	9.363.123	6.738	503	25.900	79,5
Nhật Bản	125,4	372.313	5.100	433	38.750	155,4
Trung Quốc	1.210,1	9.600.000	636,7	135	435	62,7
Hàn Quốc	45,0	99.600	523,9	111	8.550	27,3
Australia	18,1	7.682.300	304,0	48,6	17.500	12,4
Canada	29,5	10.000.000	619,0	164	18.900	14,7
Đài Loan	21,4	35.989	240,0	88,7	11.236	99,0
Singapore	3,1	625	92,3	96,5	22.520	58,7
Philippines	67,3	299.404	77,7	14,6	1.010	6,7
Indonesia	195,5	1.904.433	207,5	40,1	780	13,0
Malaysia	20,0	329.500	97,3	58,1	3.530	25,4
Brunei	0,3	5.765	4,9	2,6	18.500	30,0
Thái Lan	60,4	514.000	190,3	43,5	2.315	32,3
Hong Kong	6,2	1.066	117,0	160	21.558	53,6
Mexico	88,0	1.958.200	634,0	60,8	4.195	13,5
Chile	14,0	756.945	21,9	11,5	1.118	13,1
New Zealand	3,5	268.700	50,0	12,0	14.950	3,7
Papua New Guinea	4,3	462.840	8,2	2,2	1.246	0,04

Nguồn: Asiaweek 6.10.95 và IMF 10.1995

Nếu năm 1989 APEC còn là một ý tưởng mới phát sinh với sự liên kết lỏng lẻo mang tính chất tham vấn để phát triển, thì Tuyên bố Bogor đã mở ra một hướng liên kết khu vực mới cho các quốc gia hai bên bờ Thái Bình Dương. Nhằm thúc đẩy nhanh hơn nữa việc tháo gỡ các trở ngại buôn bán trong khu vực.

Tại Bogor các thành viên APEC đã đạt được thỏa thuận về một khuôn khổ hành động cơ bản trên cơ sở những nguyên tắc:

Nguyên tắc không phân biệt đối xử: nguyên tắc này được áp dụng kể cả những nước không phải là thành viên APEC trong khu vực. Trước mắt, năm 1997, sẽ cắt giảm dần thuế của những hàng hóa: bóng bán dẫn, linh kiện điện tử, sản phẩm kỹ thuật cao, năng lượng nhằm đưa lại nhiều lợi ích kinh tế cho các thành viên APEC, tiết giảm mẫu dịch với EU.

Nguyên tắc toàn diện: quá trình tự do hóa sẽ là quá trình toàn diện nhưng linh hoạt. Theo lộ trình này, năm 1999, thương gia các nước thành viên APEC sẽ được quyền tự do đi lại mà không cần visa. Năm 2000 thủ tục hải quan sẽ được đơn giản hóa, các biện pháp bảo vệ quyền tự do trí tuệ, trao đổi thông tin công nghệ sẽ được đẩy mạnh. Đặc biệt một số thành viên đã công bố cắt giảm thuế quan mẫu dịch khu vực nhằm biến kế hoạch thành hành động cụ thể. Trung Quốc cắt giảm thuế cho 4000/6000 mặt hàng nhập khẩu (30% từ năm 1996), bãi bỏ 170 quota. Nhật Bản trong hai năm 96 - 97 sẽ cắt giảm 697 mặt hàng; Malaysia sẽ thực hiện ngay trong năm 1996 những cam kết tự do hóa mẫu dịch của họ ở vòng đàm phán Uruguay bằng cách giảm thuế đối với 1047 mặt hàng. Mỹ hứa sẽ đơn giản hóa các thủ tục hải quan; Canada hứa cắt giảm thuế quan bãi bỏ các quy

định hạn chế về quyền sở hữu nước ngoài trong các hoạt động tài chính. Singapore cắt giảm thuế hầu hết các sản phẩm xuống dưới 10%; trước kế hoạch 9 năm (2001) điều chỉnh các quy định hạn chế về viễn thông, điện năng và công nghệ khí đốt. Hong Kong mở cửa thị trường điện thoại cho cạnh tranh. Australia sẽ cắt giảm thuế cho 2800 mặt hàng vào năm 2006 và mở cửa viễn thông vào tháng 7 năm 1997. Indonesia cắt giảm dần thuế quan để đạt mức 10% vào năm 2003 và bãi bỏ 98 hàng rào phi thuế quan trong vòng 10 năm. Đài Loan cắt giảm 178 mặt hàng vào năm 1996, nới lỏng các quy định cho đầu tư nước ngoài trong các lĩnh vực vận tải và tài chính. New Zealand cắt giảm tất cả các thuế quan xuống 15% vào tháng 7 năm 2000. Hàn Quốc trong vòng 5 - 15 năm tới sẽ xóa bỏ thuế quan với 971 mặt hàng và giảm

thuế đối với 2100 mặt hàng.

Bên cạnh đó các thành viên còn tuyên bố sẽ đơn giản hóa các thủ tục ngoại thương, khuyến khích hơn nữa đầu tư nước ngoài, nhất là trong lĩnh vực hạ tầng (giao thông vận tải, năng lượng, viễn thông, hàng không...). Mặc dù APEC là 1 liên kết khu vực rất đa dạng về trình độ kinh tế, về văn hóa, phong tục tập quán, ngôn ngữ... song bản thân các thành viên thể hiện rõ ý chí thực hiện hợp tác trong những lĩnh vực có thể hợp tác được nhằm tạo môi trường mẫu dịch và đầu tư tự do, phát huy tính năng động của khu vực châu Á - Thái Bình Dương.

Ngày 19.11.1995 hội nghị thượng đỉnh lần thứ 7 được tổ chức tại Osaka (Nhật Bản) biến viễn cảnh thành khởi đầu cho những bước đi hiện tại và tương lai, đoàn tàu APEC bắt đầu lăn bánh hướng tới đích tự do

hóa thương mại và đầu tư châu Á - Thái Bình Dương.

II. CÁC CHỨC NĂNG CỦA APEC

1. Đánh giá dữ kiện thương mại và đầu tư: do Hoa Kỳ, Nhật Bản, Singapore đảm nhiệm.

2. Thúc đẩy mẫu dịch: do Hàn Quốc, Thái Lan, Malaysia đảm nhiệm.

3. Mở rộng đầu tư và chuyển giao công nghệ: do Nhật Bản, Philippines, Indonesia đảm nhiệm nhằm nghiên cứu quá trình đầu tư, hệ thống thông tin công nghệ; nghiên cứu, giúp đỡ việc xây dựng các công trình công nghệ.

4. Phát triển nguồn nhân lực đa phương: Nhật Bản, Canada, Hàn Quốc, Thái Lan, Malaysia, Indonesia đảm trách nhằm xây dựng hệ thống các tổ chức phát triển nguồn lực liên vùng. Phát triển nguồn nhân lực

trong các lĩnh vực phối hợp quản lý và công nghệ. Đầu tư cho lĩnh vực giáo dục và đào tạo.

5. Hợp tác năng lượng vùng: do Úc đảm trách nhằm khai thác, sử dụng có hiệu quả nguồn năng lượng vùng đi đôi với bảo vệ môi trường.

6. Bảo vệ thiên nhiên biển: do Canada, New Zealand, Indonesia đảm nhiệm nhằm nghiên cứu vận tải biển, các chất thải công nghiệp ra biển.

7. Viễn thông: do Hoa Kỳ đảm nhiệm.

8. Nông nghiệp: do Nhật Bản, New Zealand đảm nhiệm.

9. Giao thông vận tải: do Hoa Kỳ đảm nhiệm nhằm thúc đẩy trao đổi thông tin và điều tra về công nghệ vận chuyển hành khách, hàng hóa.

10. Du lịch: do Hoa Kỳ đảm nhiệm nhằm điều tra về các hàng rào cản trở việc thúc đẩy hoạt động du lịch liên vùng.

III. THÀNH TỰU CỦA APEC

Năm 1994, GDP của APEC đã đạt được 14.000 tỷ USD (56% GDP thế giới). Mậu dịch đạt 3.400 tỷ USD chiếm 46% tổng kim ngạch buôn bán thế giới. Nếu Tuyên bố Bogor thành hiện thực thì APEC sẽ trở thành khu mậu dịch tự do lớn nhất hành tinh (hơn cả EU và NAFTA).

buộc EU phải hủy bỏ những hàng rào mậu dịch trong buôn bán quốc tế.

Tự do hóa trong mậu dịch và đầu tư trong khu vực sẽ thúc đẩy kinh tế các thành viên tăng trưởng mạnh hơn, năng động hơn trong tiến trình hội nhập.

Vấn đề thiếu lao động tại một số quốc gia thành viên như Đài Loan, Hong Kong, Singapore, Hàn Quốc, Nhật Bản, Hoa Kỳ... tác động tiêu cực tới hoạt động sản xuất sẽ được giải quyết trên cơ sở tiềm năng lao động

tăng lên nhờ chính sách tự do hóa - nền tảng cho sự thành công của các quốc gia đang phát triển trên con đường công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước.

APEC là một tập hợp các thành viên trong khu vực, trong đó có hai cường quốc kinh tế (Nhật Bản, Hoa Kỳ) cùng với những nền kinh tế năng động nhất thế giới như: Đài Loan, Hong Kong, Hàn Quốc, Singapore và gần đây là sự trỗi dậy của Trung Quốc và ASEAN tạo ra một động lực vô cùng to lớn kích thích sự bùng nổ kinh tế cho các quốc gia hai bên bờ Thái Bình Dương.

Trong thực tế khu vực châu Á - Thái Bình Dương là một tập hợp các quốc gia có sự đa dạng về lịch sử, văn hóa, ngôn ngữ, phong tục tập quán, những quan điểm chính trị khác biệt nhau, với mức độ phát triển không đồng nhất. Trong bối cảnh đó ý tưởng xây dựng một khu mậu dịch tự do không phải dễ dàng thực hiện được trong tương lai gần, khi mà chính kiến giữa các nguyên thủ quốc gia vẫn chưa giải quyết ổn thỏa. Tuy vậy từ sau hội nghị Osaka định hướng của APEC đã được xác định. Cho dù kết quả có như thế nào thì APEC vẫn sẽ giữ một vị trí quan trọng bởi đây là một liên kết bao trùm lên một khu vực rộng lớn với 2,2 tỷ người (50% dân số thế giới); là khu vực đang phát triển nhanh nhất thế giới với tốc độ chưa từng có kể từ sau cuộc cách mạng công nghiệp và sẽ là trung tâm kinh tế - chính trị toàn cầu vào thế kỷ 21. Tiến trình tự do hóa của APEC chắc chắn sẽ còn những chông gai. Tuy nhiên với tuổi đời còn non trẻ (6 năm); với sức sống mãnh liệt, với những nỗ lực phấn đấu các thành viên của APEC sẽ dần xóa bỏ các khoảng cách về kinh tế, hợp tác chặt chẽ hơn, tạo sự tin cậy, hiểu biết lẫn nhau, nhằm đạt tới mục đích và ý tưởng mà APEC đã đề ra.

XUẤT NHẬP KHẨU CỦA THÀNH VIÊN APEC
(năm 1994)

Các nước thành viên	Nhập khẩu			Xuất khẩu		
	Giá trị (tỷ USD)	Thị phần trên thế giới (%)	Tăng trưởng (%)	Giá trị (tỷ USD)	Thị phần trên thế giới (%)	Tăng trưởng (%)
Hoa Kỳ	167,5	16,4	4	113,4	11,5	8
Nhật Bản	53,2	5,2	7	100,7	10,2	3
Trung Quốc	10,9	1,1	21	11,6	1,2	26
Hàn Quốc	15,4	1,5	20	16,5	1,7	13
Australia	10,9	1,1	3	13,1	1,3	5
Canada	16,7	1,6	3	27,1	2,7	1
Đài Loan	13,8	1,4	6	21,3	2,2	11
Singapore	*	*	*	11,5	1,2	14
Philippines	6,9	0,7	2	*	*	*
Indonesia	*	*	*	8,8	0,8	11
Malaysia	5,9	0,6	5	8,3	0,8	8
Brunei	*	*	*	*	*	*
Thái Lan	11,2	1,1	17	11,8	1,2	20
Hong Kong	28,9	2,8	16	160	1,6	9
Mexico	14,3	1,4	6	11,2	1,1	3
Chile	16,7	1,6	3	27,1	2,7	1
New Zealand	*	*	*	*	*	*
Papua New Guinea	*	*	*	*	*	*

Ghi chú: * không có tài liệu

Nguồn: Tổ chức thương mại thế giới - Thời báo Kinh tế Sài Gòn 23.11.1995

Việc thông qua kế hoạch hành động xây dựng APEC chậm nhất vào năm 2020 sẽ là khu vực mậu dịch tự do lớn nhất thế giới là một áp lực lớn

đôi dào có tay nghề, có trình độ văn hóa, có tinh thần lao động cần cù, sáng tạo trong khu vực.

Đầu tư tư bản trong khu vực sẽ